

Nr 19.

Ankom till riksdagens kansli den 17 maj 1929 kl. 1 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om fullgjord skattebetalningsplikt såsom villkor för rösträtt samt för valbarhet till riksdagen ävensom om avskaffande av census för valbarhet till första kammaren.

I de likalydande motionerna nr 228 i första kammaren av herr *Reuter-skiöld* och nr 353 i andra kammaren av herr *Olsson* i Kullenbergstorp har hemställts, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av utredning i ovan angivna avseenden och om framläggande i god tid före nästa ordinarie andra kammarval av förslag till sådana ändringar i grundlag, att — med upphävande av census för valbarhet till första kammaren — den politiska rösträtten och valbarheten göres beroende av fullgjord skattebetalningsplikt till staten, där sådan skett behörigen påförts under senast förflutna tre år, och valbarheten, vad första kammaren angår, tillika av ägandet av kommunal rösträtt, under förutsättning på lika sätt av tre års fullgjord kommunal skattebetalningsplikt, allt med de begränsningar, vartill utredningen må föranleda.»

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

Den vid 1918 års riksdag träffade uppgörelsen i författningsfrågorna innefattade, att tidigare gällande utskyldsstreck vid valen till andra kammaren helt avskaffades och vid de kommunala valen inskränktes till att avse fullgjord skattebetalning för minst ett av de tre närmast före valen förflutna åren. Förslag om utskyldsstrecks återinförande beträffande de politiska och skärpning beträffande de kommunala valen hava därefter åren 1921, 1924, 1926 och 1928 motionsvis framförts i riksdagen men alltid blivit av konstitutionsutskottet avstyrkta och av kamrarna avslagna. Sistnämnda år hänvisade konstitutionsutskottet till sitt vid närmast föregående tillfälle, år 1926, avgivna utlåtande, där utskottet anfört följande:

Historik.

»I sitt utlåtande angående det politiska utskyldsstrecket erinrade 1921 års konstitutionsutskott, till vars yttrande 1924 års konstitutionsutskott i huvudsak hänvisade, om de motiv, som föranlett streckets avskaffande och som enligt utskottets mening alltjämt ägde full giltighet. Man vore på alla håll ense om att den oförvållade oförmågan att fullgöra skattskyldighet ej borde leda till rösträttens förlust. Att, för att utesluta de egent-

liga skatteskolarna, även beröva en mängd oförvitliga medborgare deras rösträtt kunde enligt utskottets mening ur rättssynpunkt ej försvaras. Under sådana förhållanden vore frågans kärnpunkt, om möjlighet finnes att skilja på de fall då bristande vilja och de fall, då oförvållad oförmåga varit anledning till försummelse i fråga om skattens betalning. Efter att — i anslutning till det betänkande som 1918 avgavs av särskilda sakkunniga för revision av utskylds- och fattigvårdsstrecken — hava dryftat olika möjligheter för lösningen av detta spörsmål, konstaterade utskottet, att de svårigheter, som, vilken utväg man än valde, mötte mot en uppdelning av försumliga skattebetalare efter 'oförvållad oförmåga' och 'bristande vilja', vore oöverkomliga. Det var enligt utskottets mening tydligt, att varje påtänkt system för en dylik uppdelning skulle innebära godtyckligheter och orättvisor, som, ehuru av mindre omfattning, principiellt vore i det närmaste lika svårartade som de olägenheter, vilka vidlådde skattestrecket överhuvud. Utskottet gjorde slutligen ett principiellt uttalande av följande innehåll: 'Genom utskyldsstreckets sammankopplades frågorna om rösträtt och ekonomisk förmåga på ett sätt, som är för en demokratisk uppfattning främmande. Streckets borttagande innebär därför enligt utskottets mening en betydelsefull vinst för vårt politiska liv, som också bland stora lager av vårt folk hälsades med en livlig tillfredsställelse. Ett återinförande av strecket skulle innebära ett avsteg från den princip om allmän rösträtt oberoende av ekonomiska kvalifikationer, som nyss genomförts, och kan enligt utskottets uppfattning ur principiell synpunkt ej försvaras.'

Vad beträffar det kommunala utskyldsstrecket erinrades därom, att gällande bestämmelser om detta utskyldsstreck tillkommit genom en kompromiss mellan de olika partierna vid 1918 års urtima riksdag. Det låge då enligt utskottets mening i sakens natur, att någon principiellt fullt tillfredsställande lösning av frågan icke gärna därigenom kunde ha uppnåtts. Men ett bifall till motionärernas yrkanden skulle väsentligen innebära en återgång till det förut rådande tillstånd, som genom den överenskomna reformen förändrades, och för en sådan återgång hade enligt utskottets mening inga hållbara skäl anförts. Genom den nya ordningen hade åtminstone en lättnad vunnits i de efterverkningar av tillfälliga ekonomiska svårigheter, som drabbat många oförvitliga medborgare i form av rösträttens förlust, och att då åter borttaga denna lättnad kunde enligt utskottets uppfattning icke anses förenligt med en sund samhällsutveckling.

De praktiska och principiella skäl, som sålunda tidigare anförts, äga enligt utskottets mening fortfarande giltighet.

Då det i de nu föreliggande motioner I:158 och 159 samt II:208 och 209 hemställas om utredning om och förslag till sådana bestämmelser, att dels det politiska utskyldsstrecket återinföres och det kommunala utskyldsstrecket skärpes, dels härvid undantagas de, 'som drabbats av oförvållad oförmåga att betala påförda utskylder', vill utskottet i anslutning till vad ovan anförts, betona, att en utredning rörande möjligheten att uppdelat försumliga skattebetalare efter 'oförvållad oförmåga' och 'bristande vilja' redan föreligger i det år 1918 avgivna betänkandet angående revision av utskylds- och fattigvårdsstrecken.

Såsom i omförmälda betänkande närmare utvecklas, kunna för en dylik uppdelning två olika vägar tänkas. Antingen skulle åt särskilda myndigheter, vare sig de, som handhava justeringen av röstlängden, eller andra, anförtros rätten att för varje fall fritt pröva förhandenvarande omstän-

digheter och på grundval härav avgöra, huruvida bristande fullgörande av skatteplikten borde leda till rösträttens förlust eller ej. Eller ock skulle i lag givas fasta regler rörande de omständigheter, som skulle godtagas såsom giltig ursäkt och åt justeringsmyndigheterna anförtros en rent formell prövning, huruvida dessa omständigheter för varje fall vore för handen.

Att den första av de nämnda utvägarna ej lämpligen kan användas, synes ligga i öppen dag. Att i ett ärende av så ömtålig beskaffenhet som frågan om en medborgare skall få utöva en utomordentligt viktig medborgerlig rättighet eller icke, låta avgörandet bero av en diskretionär prövning, torde under inga förhållanden kunna anses tillrädligt. Ett dylikt förfaringssätt skulle, huru kvalificerad den prövande myndigheten än vore, lätt kunna leda till godtycke och i allt fall ofta orsaka misstankar, att prövningsmyndigheten i sina avgöranden icke förföre objektivt. Härtill kommer att inrättandet av verkligt kvalificerade prövningsmyndigheter skulle stöta på synnerligen stora svårigheter.

Även den andra tänkbara utvägen torde vid en närmare undersökning visa sig ej vara framkomlig. En uppräknig i lagen av alla giltiga grunder för utebliven skattebetalning skulle vara hart när omöjlig att åstadkomma. Alla de skiftande orsaker, som kunna leda till oförvällat ekonomiskt obestånd, kunna icke exakt angivas, och full eller ens nära nog fullständig rättvisa kan därför ej åstadkommas. Härtill kommer att frågan, om vilka orsaker till obestånd, som äro oförvällade, är ägnad att väcka starka meningsskiljaktigheter. Ännu mera svårlösta äro spörsmålen om vilken styrka och omfattning en till sin art godtagen ursäktsgrund i det särskilda fallet bör äga samt huru den bevisning skall vara beskaffad, som den skattskyldige bör kunna presteras. Vilka utvägar man än komme att välja vid lösningen av dessa spörsmål, bleve — såsom de sakkunniga utförligt utveckla — kännbara praktiska olägenheter och påtagliga orättvisor för vissa befolkningsgrupper ofrånkomliga. Härtill komma de likaledes ytterligt svårlösta frågorna, huru stora de belopp, till vilka respektive förluster uppgått, skola vara för att kunna anses medföra oförmåga att betala skatt, huru bevisningen för beloppens storlek skall presteras m. m.

Utskottet vill slutligen framhålla, att, såsom i motionerna I:158 och II:208 erinras, frågan om åtgärder för åvägabringande av en rationell skatteuppbörd för närvarande är föremål för utredning. Skulle denna utredning leda till ett tillfredsställande resultat, torde här berörda spörsmål väsentligen förlora i betydelse.»

Konstitutionsutskottet får hänvisa till sin förut uttalade uppfattning i utskyldsstrecksförslaget. Den pågående utredningen om åtgärder för en rationellare skatteuppbörd kan väntas bliva slutförd i år, och det torde icke vara uteslutet, att hela den förevarande frågan därigenom förlorar nämnvärd praktisk betydelse. Att införa eller skärpa utskyldsstreck beträffande rösträtten endast för att på denna väg erhålla skärpta villkor för valbarhet — vilket synes vara huvudskälet för motionärernas förslag om utskyldsstreck vid rösträtten — bör enligt utskottets mening icke komma i fråga. Ej heller finner utskottet, som i sitt utlåtande nr 20 föreslår riksdagen att som vilande antaga grundlagsändring om valbarhetscensus' avskaffande, att census bör ersättas med fullgjord skattebetalningsplikt som villkor för val-

Utskottets

barhet till första kammaren, utöver vad kravet på innehav av kommunal rösträtt innebär, eller att något utskyldsstreck som villkor för valbarhet till andra kammaren bör införas.

Utskottet får alltså hemställa,

att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 16 maj 1929.

På konstitutionsutskottet vägnar:

K. VON GEIJER.

Närvarande: Herrar *von Geijer, Sävström, David Bergström*, G. W. Hansson, Hellberg, Vännerström, Ljunglund, Larsén, Sundberg, Carl Eriksson*, Alexander Nilsson, Engberg, Hallén, Forssell, Laurén*, Lindmark, Karlsson i Vadstena*, Petersson i Broaryd, Holmström och Lundén.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herrar *von Geijer, Ljunglund, Sundberg, Alexander Nilsson, Forssell, Laurén, Lindmark, Petersson* i Broaryd och *Holmström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

Med anledning av de föreliggande motionerna av herrar Reuterskiöld och Olsson i Kullenbergstorp vill utskottet uttala, att trots de nuvarande censusbestämmelsernas bristfälliga utformning och ehuru de genom penningevärdets fall förlorat i effektivitet, måste deras innebörd anses vara en av grundlagen ställd fordran på de väljande korporationerna att tillse, att i första kammaren insätts representanter med en viss grad av ekonomisk stabilitet och ansvars känsla. Utskottet finner det med hänsyn härtill icke tillrädligt att utan vidare utdöma census såsom valbarhetsvillkor ifråga om första kammarrens ledamöter.

I motionerna framföras förslag om en utredning, syftande till fullgjord skattebetalningsplikt till staten, där skatt till staten behörigen påförts under senast förflutna tre år, såsom villkor för den politiska rösträtten samt tillika till tre års fullgjord kommunal skattebetalningsplikt såsom villkor för kommunal rösträtt. Valbarheten till andra kammaren skulle därefter självfallet vara beroende av fullgjord skattebetalningsplikt på angivet sätt till staten, och valbarheten till första kammaren dessutom beroende av fullgjord skattebetalningsplikt till kommunen, likaledes under nyss angiven tid. Enligt motionärernas mening skulle valbarhetscensus slopas i samband med införandet av dessa utskyldsstreck.

Utskottet finner det i hög grad av behovet påkallat, att en utredning snarast igångsättes, syftande till införandet av ett 3-årigt politiskt och kommunal utskyldsstreck. Kravet på fullgjord skattebetalningsplikt i nödigt effektiv omfattning såsom villkor för utövande av politisk och kommunal rösträtt är enligt utskottets mening ett rättfärdighetskrav, som skyndsamt måste tillgodoses.

Utskottet vill tillika uttala, att utskottet icke håller det för uteslutet, att under den i motionerna begärda utredningen beträffande utskyldsstrecken, som utskottet vill förorda, det kan komma att bliva sannolikt, att genom den förändring i väljarekårens sammansättning, som ett införande av ett kommunalt utskyldsstreck av nyssnämnda innebörd får antagas skola medföra, frågan om censusbestämmelserna beträffande första kammarens ledamöter får ett mindre intresse. Bestämmelserna härom kunna då måhända helt slopas.

På grund härav får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 228 och II: 353 ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av utredning i ovan angivna avseenden och om framläggande i god tid före nästa ordinarie andra kammarval av förslag till sådana ändringar i grundlag, att — eventuellt med upphävande av census för valbarhet till första kammaren — den politiska rösträtten och valbarheten göres beroende av fullgjord skattebetalningsplikt till staten, där sådan skatt behörigen påförts under senast förflutna tre år, och valbarheten, vad första kammaren angår, tillika av ägandet av kommunal rösträtt, under förutsättning på lika sätt av tre års fullgjord kommunal skattebetalningsplikt, allt med de begränsningar, vartill utredningen må föranleda.

2) av herrar *David Bergström* och *Lundén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

Som känt har det av motionärerna hävdade kravet tidigare blivit av riksdagen, under medverkan från dess samtliga partier, underkänt, på grund av att dess tillämpning ansetts förbunden med vissa ofrånkomliga orättvisor. Vid den allmänna uppgörelse rörande våra politiska och kommunala rösträttsförhållanden, som träffades i och med de därom fattade besluten under åren 1918—1921, fann man sig i stället från olika sidor böra söka lösningen i åtgärder, varigenom frågan om de skatteförsumligas ställning skulle erhålla en väsentligt reducerad betydelse. I dylikt syfte tillkommo vissa bestämmelser i Lagen om införsel i lön. Vidare begärde riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t utredning och förslag rörande en mera rationell skatteuppbörd. År 1924 tillsattes sakkunniga för en sådan utredning, vilken lär kunna förväntas föreligga inom de närmaste månaderna. I vad mån ett därpå grundat förslag skall kunna infria de därtill knutna förväntningarna i här berört avseende är givetvis omöjligt att nu förutsäga. Den av statsmakterna anvisade utvägen har sålunda ännu icke prövats, och de verkningar, till vilka den kan leda, böra därför avvaktas. Vid sådant förhållande har utskottet icke kunnat giva motionärernas yrkande sin anslutning.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att motionerna nr 228 i första kammaren och nr 353
i andra kammaren icke måtte utav riksdagen bifallas.
